

رنگ باختن سنت‌ها دریهایی ترقه‌ای

چهارشنبه آخر سال که می‌رسد همه به نوعی از این واژه وحشت می‌کنیم و به عبارت دیگر این شب چهارشنبه‌سوری برای ما ایرانیان به نوعی به شب دلهره تبدیل می‌شود.

چهارشنبه آخر سال که می‌رسد همه به نوعی از این واژه وحشت می‌کنیم و به عبارت دیگر این شب چهارشنبه‌سوری برای ما ایرانیان به نوعی به شب دلهره تبدیل می‌شود.

به گزارش خبرگزاری فارس از تبریز، هر مذهب، ملیت، کشور، اقوام، روستاهای بزرگ و کوچک برای خود رسم و رسومی دارند که به آن ارزش و اهمیت خاصی می‌دهند و در هر برگزاری و تکرار آن برای این مراسم به آن جلوه و موارد نوینی را اضافه می‌کنند که با قاطعیت می‌توان تاکید کرد با پیشرفت و مدرنیته شدن این آداب و رسم، رنگ خشونت و به جا گذاشتن آثار ناهنجار انسانی، اجتماعی، فرهنگی و گاه حتی سیاسی به خود می‌گیرد.

از جمله مراسم و آدابی که در بین تمام اقوام و قومیت‌ها سرزمین ما ایرانیان ریشه دیرینه و باستانی دارد، مراسم چهارشنبه‌سوری است که حتی ریشه آن به ایران باستان و قبل از اسلام بازمی‌گردد که با حمله اعراب به ایران این رسم و رسوم نیز مانند بسیاری از موارد مشابه و غیرمشابه دیگر دست‌خوش تغییر و تحول شد.

متأسفانه در سال‌های اخیر چهارشنبه‌سوری با حرکت به سوی خشونت تحریف شده است و سنت دیرین به سنت نوین و خطرناک سرچشمه گرفته و جایگزین آیین‌های کهن شده است و چنین جشن باستانی با تلخی آتش‌سوزی و قطع عضو یا مرگ به رنگ عزا درمی‌آید.

امروزه برگزاری چهارشنبه‌سوری با آلودگی‌های صوتی، آسیب به ساختمان‌ها و دیوارها همراه شده و فضایی خشونت‌آمیز و ترس شهروندان از رفت آمد را ایجاد کرده است.

جوانانی که این روزها به مدد پول توجیبی‌های آن چنانی با خیال راحت و دور از چشم والدین بسته‌های مواد محترقه را می‌خرند و سلامتی خود را فدای یک لحظه شادی می‌کنند.

بازی با آتش به دور از چشم والدین و بزرگان، سقفی را به کام آتش می‌کشد و دار و ندار خانواده‌ای را به تلی از خاکستر بدل می‌کند. انفجار بمب‌های دستی و ترقه‌های خانگی که گاه به دست نوجوان و کودکی ناشیانه ساخته می‌شود، سلامتی او را تا آخر عمرش مخدوش می‌کند و مجبور می‌شود با معلولیتی که از سر بی‌احتیاطی دچارش شده، حیاتی پرمشقت را تحمل کند.

بر اساس آمارهای اعلامی سال گذشته، 16 کشته و 500 زخمی ارمغان تلخ بازی با مواد منفجره و محترقه بوده و این تنها یک روی ماجراست. خسارات مادی فراوانی که به واحدهای مسکونی و تجاری وارد می‌آید، معلولیت‌های ناشی از این حوادث که بسیار کسان را از مسیر عادی زندگی دور می‌کند و تأثیری که تبعات روحی و روانی آن بر اجتماع می‌گذارد، سالیان سال جامعه را درگیر می‌کند و گاه آن چنان است که مرگ بر چنین حیاتی، برتری می‌یابد.

تاکید بر محله و خانواده‌محوری مراسم چهارشنبه آخر سال

فرمانده نیروی انتظامی آذربایجان شرقی در گفت‌وگو با فارس با تاکید بر محله و خانواده‌محور شدن برنامه‌های چهارشنبه آخر سال گفت: ایجاد مزاحمت، خط قرمز پلیس بوده و ایجاد نظم و امنیت هدف پلیس است، هرکس بخواهد خدشه‌ای بر نظم و امنیت جامعه وارد کند، پلیس قاطعانه با آن برخورد می‌کند.

محسن حسن‌خانی با بیان اینکه محله و خانواده‌محور شدن برنامه‌های چهارشنبه آخر سال لازمه جلوگیری از بروز حوادث این روز است، اظهار داشت: مخالف شادی مردم نیستیم اما این موضوع باید معقول و منطقی

باشد.

وی گفت: شادی عده‍ای نباید موجب ایجاد مشکل و آسیب به دیگران شود، در این راستا معتقدیم که محله و خانواده‍محور شدن برنامه‍های چهارشنبه آخر سال لازمه جلوگیری از بروز حوادث این روز است.

فرمانده نیروی انتظامی آذربایجان‍شرقی تصریح کرد: ایجاد مزاحمت خط قرمز پلیس بوده و ایجاد نظم و امنیت هدف پلیس است، هرکس بخواهد خدشه‍ای بر نظم و امنیت جامعه وارد کند، پلیس قاطعانه با آن برخورد می‍کند.

حسن‍خانی با بیان اینکه پلیس با شادی مردم مخالف نیست، گفت: پلیس با شادی مردم شاد می‍شود اما نباید آرامش و امنیت کسی و جامعه مخدوش شود.

فرمانده نیروی انتظامی آذربایجان‍شرقی یادآور شد: اماکنی که اقدام به خرید و فروش مواد محترقه کرده پلمب شده و خودروهایی که مواد محترقه حمل کنند، توقیف می‍شوند ضمن آنکه دستگیرشدگان در این زمینه با هماهنگی دستگاه قضایی تا پایان تعطیلات نوروز در بازداشتگاه خواهند بود.

وی، از انهدام دو کارگاه تولید مواد محترقه در استان خبرداد و گفت: بیش از 4.5 میلیون مواد محترقه در استان کشف شده که نسبت به سال گذشته از لحاظ کشف از افزایش 60 درصدی برخوردار است.

شادی‍ها و هیجانات باید با درایت و تدبیر بزرگترها کنترل و هدایت شود

معاون اجتماعی فرماندهی نیروی انتظامی آذربایجان‍شرقی در این رابطه با تاکید بر اینکه چند ثانیه شادی و هیجان گاهی یک عمر زیان و پشیمانی به دنبال دارد تصریح کرد: متأسفانه در اثر همین شادی‍های چند ثانیه‍ای و غفلت‍ها، مراسم چهارشنبه‍سوری زیان‍های جبران‍ناپذیری به وجود می‍آید که گاه سالیان سال و حتی یک عمر اثرات جبران‍ناپذیری را در پی دارد.

علی اسمعیل‍پور افزود: چشم به عنوان یکی از مهم‍ترین اعضای بدن بیشترین آسیب‍ها را در مراسم آخرین چهارشنبه سال و با انفجار ترقه می‍بیند که غیرقابل جبران است.

وی با اشاره به اینکه هیجانات و شادی‍های زودگذر برای نوجوانان خوشایند است، اظهار داشت: این شادی‍ها و هیجانات باید با درایت و تدبیر بزرگترها کنترل و هدایت شود تا ضمن برپایی شادی‍های مرتبط با آداب و رسم باستانی، از بروز حوادث تلخ و ناگوار جلوگیری شود.

اسمعیل‍پور ضمن یادآوری خطرات ناشی از آتش‍سوزی تصریح کرد: کشیدن کبریت با ماست ولی کنترل آن با هیچ‍کس نیست تا جایی که حوادث تلخی به عظمت پلاسکو را به وجود می‍آورد و با جرقه‍ی فاجعه‍ای بزرگ به بار می‍آید پس باید درایت را در مراسم چهارشنبه‍سوری برای سلامتی خود و اطرافیانمان در نظر بگیریم.

این مقام حوزه نیروی انتظامی آذربایجان‍شرقی از همشهریان خواست در مراسم پایانی سال وضعیت سالمندان، بیماران، کودکان حتما در نظر گرفته شود تا خدای نکرده شاهد اتفاقات ناگوار برای آنها نباشیم.

۵۰ درصد مصدومیت چهارشنبه‍سوری شمال‍غرب کشور در تبریز اتفاق افتاده است

رئیس مرکز مدیریت حوادث و فوریت‍های پزشکی آذربایجان‍شرقی گفت: سال گذشته در مراسم چهارشنبه‍سوری 420 مورد مصدومیت در تبریز ثبت شده که 50 درصد از آمار کل مصدومیت‍های شمال‍غرب کشور را شامل می‍شود.

فرزاد رحمانی در تشریح مصدومیت‍های اتفاق افتاده در سال اظهار داشت: متأسفانه سال 95 از بین 420 مورد آسیب‍دیده بیشتر از نصف دچار سوختگی و ۱۱۰ مورد آسیب چشم و مابقی حالت تروما بود.

چهار آتش;افروزی در چهار چهارشنبه به عدد رمزی چهار اشاره دارد. فیثاغورث عدد چهار را اصل و ریشه طبیعت جاودان می‌داند. چهار طبع انسانی، چهار عنصر حیات، نشان از وجهی مهم و مثبت دارند که اگر چه به تدریج شکل گرفته اما امر واحدی است.

بنابراین عدد چهار در این مراسم حکایت از چهار وجه طبیعت دارد که به تدریج عنصری واحد یعنی طبیعت، سال، مکان یا هر پدیده چهار وجهی را می‌سازند.

به این ترتیب که نخستین چهارشنبه منسوب به باد است و در آن نیز باد می‌آید. دومی خاک، سومی آتش و سرانجام آب که در این زمان از یخ بستن خاک کاسته می‌شود و زمین نفس می‌کشد.

صبح آخرین چهارشنبه سال، مردم بر سر آب رفته و از روی آن می‌پرند و می‌خوانند: آتیل ماتیل چرشنبه (عاطل و باطل شود چهارشنبه) بختیم آجیل چرشنبه (بختم باز شود چهارشنبه) اگر آب را نماد باروری بدانیم، آخرین چهارشنبه اسفند با باروری طبیعت همراه است. در روستاها معتقدند که چهارشنبه آخر سال، چرشنبه خاتون است.

به همین دلیل زنان بالای اجاق خوراک;پزی با آرد شکل زنی زیبا را می‌کشند و زیر آن یک آینه و شانه می‌گذارند تا وقتی چهارشنبه خاتون آمد، سرش را شانه بزند.

چهارشنبه خاتون تأکیدی بر بارور شدن زمین در آخرین روزهای اسفند است. در میان مردم آذربایجان;شرقی هر یک از چهارشنبه‌ها نامی دارند.

مفصل;ترین مراسم متعلق به آخرین چهارشنبه سال است که در آن شب حتماً برنج سفید پخته و به همراه آجیل و شیرینی بر سفره می‌گذارند.

پسران جوان یا نوجوان شالی برداشته و از سوراخ بالای بام خانه (که عمدتاً برای تعویض هوا و خارج شدن دود تنور تعبیه شده) شال خود را پایین می‌اندازند.

صاحب;خانه نیز به فراخور حال خود، مقداری آجیل، شیرینی یا تخم;مرغ در گوشه شال می‌بندد تا پسر آن را بالا بکشد. چنانچه پسر، خواهان دختر خانواده باشد، شال را بالا نمی‌کشد. چنانچه خانواده دختر راضی باشد، نشانه;ای از دختر را به شال می‌بندند.

رسم شال;اندازی در بیشتر نقاط آذربایجان رایج بوده و هنوز هم در بعضی از روستاها انجام می‌شود.

صبح آخرین چهارشنبه، زنان بر سر رود یا چشمه رفته کوزه;ها را پر از آب می‌کنند. آنها خود زودتر از همه از روی آب می‌پرند، گاه دام;ها را برای گذشتن از آب به سرچشمه یا رود می‌برند. از آبی که از آنجا آورده شده برای خمیر کردن، روشن کردن سماور و یا پختن غذا استفاده می‌شود.

از جمله مراسم دیگری که در این روز معمول است فرستادن خوان;چه;ای از میوه و شیرینی برای عروس و خانواده اوست.

در شب چله نیز خوان;چه;ای نظیر همین فرستاده می‌شود. خوردن هفت دانه روغنی، شیرینی یا غله نیز از مراسم رایج مربوط به چهارشنبه;سوری در آذربایجان;شرقی است.

درست کردن هفت نوع خوراکی شیرین (هفت لون) در این روز معمول است. در بعضی نقاط، شیرینی گلابیه، گردو، بادام، پسته، میوه، سیب، پرتقال، نخود و کشمش ترکیب هفت لون را تشکیل می‌دهد.

دو رسم جالب در آخرین چهارشنبه سال در آذربایجان;شرقی دیده شده که حاوی نکات رمزی و نمادین بسیار است.

در روستای قوریجان، زنان داخل پوست گردو، شمع روشنی می‌گذارند و آن را روی آب به صورت شناور رها قرار می‌دهند، در همان حال پسرانی که نیت کرده‌اند، صبح زود در آب شنا می‌کنند.

دومین رسم به عشایر کلیبر برمی‌گردد، آنها در چهارشنبه‌سوری، صبح زود در دو نقطه مقابل یکدیگر با فاصله‌ای نه چندان زیاد از هم آتش بزرگی برمی‌افروزند و دام‌ها و هایشان را از میان دو آتش عبور می‌دهند، پس از آن از آبی که از نهر آورده‌اند به حیوان‌ها می‌دهند.

وضعیت کنونی

نسل جدید ایران از مراسم این جشن شناخت چندانی ندارد، برخی معتقدند در سال‌های اخیر چهارشنبه‌سوری با حرکت به سوی خشونت، تحریف و استحاله شده‌است؛ و از اصالت خود فاصله گرفته‌است؛ امروزه استفاده از مواد محترقه و آتش‌زایی که بعضاً دست‌ساز و خطرناک هستند بسیار رایج است و جایگزین مراسم کهن شده در چند سال گذشته، این شب همواره دارای آمار آسیب‌دیدگی و گاهی دارای تلفات جانی بوده‌است؛ برگزاری چهارشنبه‌سوری با آلودگی صوتی، آسیب به تابلوها و دیوارهای شهر و ایجاد فضایی خشونت‌آمیز و تنش‌زا همراه است به‌طوری‌که برخی شهروندان از رفت‌وآمد در خیابان‌ها بیم دارند.

مطمئناً برگزاری آداب و سنت‌های قدیمی که زمینه را برای کنار هم بودن خانواده‌ها در این روزگار به ظاهر مدرنیت و زندگی‌های ماشینی فراهم می‌کنند، نه تنها لازم بلکه ضروری است چرا که می‌تواند مأمن و محلی برای دیدارها، تفریحات و خوشگذرانی‌های سالم در کنار خانواده که این روزها از زندگی‌های تک‌تک ما رخت بر بسته باشد، اما امیدواریم هموطنان ما در کنار احترام و ارزش‌گذاری به آداب، رسوم، مراسم و مناسبات قدیمی و باستانی که سینه به سینه از نسلی به نسلی و از قومی به قوم دیگر منتقل شده‌اند نه تنها برای حفظ و نگهداری این مراسم تلاش کنند بلکه کوشش داشته باشند تا از قرار گرفتن این مراسم از گزند و دست‌زد و دگرگونی ناخوشایند حفظ کنند که گاهی حتی ماهیت این آداب را زیرسوال برده و تخریب یکی از مقدسات خداوند یعنی انسان را نیز به دنبال دارد.

در پایان باید به عدم همکاری مرکز بهداشت استان برای ارائه آمار اتفاقات چهارشنبه‌سوری سال گذشته با وجود همکاری‌های بسیار تنگاتنگ سال گذشته کارشناسان این مرکز اشاره کنم.

نگارنده: زهرا عبداللّهی